

שיחת החג

יוצא-לאור על-ידי
צעירי-אגודת-חב"ד - המרכז (ע"ר)
ת"ד 14 כפר חב"ד 72915,
טל': 03-9607588, פקס: 03-9606169
עיבוד ועריכה: שניאור-זלמן רודמן

ממעיינות תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

ל"ג בעומר - להשפיע בלי להיות מושפעים

מה הייתה הטעות של תלמידי רבי עקיבא?

איך ייתכן שדווקא תלמידיו של רבי עקיבא, שקבע את "ואהבת לרעך כמוך" ל"כלל גדול בתורה!", נכשלו בעניין של כבוד הזולת? ● האומנם נמצא שורש להנהגתם במשנת רבם? ומהו סוד הישרדותם של חמשת התלמידים הגדולים, שלא מתו במגפה? ● על ארבעה ש"נכנסו לפרדס", על התמורות שחוללו אצל רשב"י ש ל ו ש - ע ש ר ה ש נ ו ת הסתדרותו במערה ועל ל"ג בעומר (ה"י באייר) - היום ש'מחיה' את חודש אייר

כידוע, "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" (אין דבר שלא נרמז בתורה), ובספרים מובא כי הרמז ל"ג בעומר הוא מהפסוק "עד הגל הזה" שנאמר (בפרשת ויצא) אצל יעקב ולבן.

כאשר מדברים על רמז בתורה, 'תורת אמת', ברור שלא מדובר (חלילה) בחידודי לשון, אלא חייב להיות קשר פנימי-הותי בין הרמז לנרמז. מהו אפוא הקשר בין ה'גל' של יעקב ולבן ובין יום פטירת רשב"י - ל"ג בעומר?

יעקב ולבן מייצגים שני קטבים - קדושה מול טומאה. בעניין זה קיימת בעייתיות רבה: מצד אחד, חובה לחצוץ בין הקדושה לטומאה, כדי להימנע מכל השפעה שלילית של זו האחרונה. מצד שני, על צד הקדושה מוטל התפקיד למצוא ולגאול 'ניצוצות' אלוקיים שנפלו בידי הטומאה (וזו הסיבה הפנימית ללכתו של יעקב לחרן - 'חרון אף של מקום').

נשאלת השאלה, הכיצד? איך אפשר לגאול ניצוצות קדושים מתוך סביבה של טומאה בלי להיות מושפעים ממנה? התשובה היא - לשם כך בדיוק הקים יעקב את ה'גל' בינו לבין לבן. גל אבנים זה שימש עדות ותזכורת תמידיות לכך שהקשר היחיד בינו ללבן מוגבל אך ורק למטרה אחת - גאולת ניצוצות קדושים.

עם בעיה זו נאלצים אנו להתמודד יום יום ושעה שעה: כיצד יכול יהודי לעבוד את הקב"ה בתוך מציאות העולם הגשמית והחומרית (ואף לגאול מתוכה ניצוצות קדושים) בלי להיות מושפע ממנה?

התשובה לכך היא: "עד הגל הזה" ובתרגום לזמננו - ל"ג בעומר. ל"ג בעומר מסמל את התגלות פנימיות התורה בעולם. כאשר יהודי לומד (גם) את פנימיות התורה הוא נעשה חדור בהכרה ש"אין עוד מלבדו". הוא יודע ומבין וחס שהכוח המחיה כל דבר ודבר בעולם הוא אלוקי. וכשברור שכל מציאות העולם היא למעשה, אלוקות, נחשפת אפסיות ה'עולם' ושוב אין בכוחו להשפיע לרעה.

זוהי גם ההכנה האמיתית לקראת הגאולה השלמה שתבוא בקרוב ממש, שבה לא יתבטל העולם ממציותו הגשמית, אלא להפך, תתגלה לעין-כול מציאותו האמיתית, וכלשון הנביא, "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" - הבשר הגשמי יראה אלוקות.

גמרא (יבמות סב,ב) מספרת: "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיוכוס וכולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה". מאורע מצער זה מעורר מחשבה ותהייה – הכיבוד הזה נכשלו גדולי תורה אלה, תלמידי רבי עקיבא, כישלון הרה-אסון בעניין כבוד הזולת.

שאלה זו מתעצמת לנוכח העובדה שדווקא רבי עקיבא היה זה שאמר, "ואהבת לרעך כמוך – זה כלל גדול בתורה". הייתכן כי דווקא תלמידיו של מי שהעלה על נס את עניין אהבת הזולת ואף קבע אותו ל"כלל גדול בתורה!" הם-הם שנכשלו באופן חמור כל-כך באותו עניין עצמו? ויש לבאר זאת:

תלמידי רבי עקיבא לא נכשלו בפגיעה בכבוד הזולת בחיי היום-יום, אלא הדבר התרחש במסגרת לימוד התורה ועבודת ה' שלהם. הם דבקו בכל נפשם ומאודם בתורת רבם, ומכיוון שטבע אנושי הוא ש"אין דעותיהם שוות", לכן לכל אחד מהם היו הבנה והדגשים משלו לתורת רבו. מכאן נבעה מחלוקתם – כיצד לפרש את רבי עקיבא. האחד פירשו בקו היראה, השני הבינו בקו האהבה, וכן הלאה.

אבל המחלוקת בין תלמידי רבי עקיבא הייתה עזה אף יותר מאצל סתם בני-אדם החלוקים בדעותיהם. תלמידי רבי עקיבא היו ערים למסר של "ואהבת לרעך כמוך" שהעביר להם רבם, והם אכן הפנימו אותו. אלא שבדיוק משום כך לא היו מוכנים לעצום עיניהם ולהתעלם ממעשי הזולת. אהבת הרע בערה בעצמותיהם ודעתם לא נחה כל זמן שגם הזולת לא קיבל את הפרשנות שלהם – שהיא היחידה האמיתית, לדעתם! – לתורת רבם.

תלמידי רבי עקיבא היו אנשי אמת ועל כן הם לא יכלו לנהוג באופן של "אחד בפה ואחד בלב" ולהציג מצג שווא של כבוד כלפי מי שבעיניהם נתפס כטועה ושבטוח ליבם לא חשו כלפיו רגש אמיתי של כבוד.

בגלל "ואהבת לרעך כמוך"

כאן נשאלת השאלה: אם אמנם כך, מה מייחד את תלמידי רבי עקיבא? מדוע דווקא הם נכשלו בעניין זה של העדר כבוד זה לזה? הרי היו עוד פנאים שהיו להם תלמידים תלמידי-חכמים ואנשי אמת ש"אין דעותיהם שוות"; ובכל זאת איננו מוצאים אח ורע למה שהתרחש אצל תלמידי רבי עקיבא!

ההסבר לכך נעוץ בסיפור הגמרא (ברכות סא,ב) על שאירע "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה": "היו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: 'רבנו, עד כאן?!'. אמר להם: 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך', אפילו נוטל את נשמתך; אמרתי, מתי יבא לידי ואקיימנו; ועכשיו שבא לידי, לא אקיימנו?!'".

רבי עקיבא חי כל חייו בצפייה מתמדת להזדמנות לקדש את ה' על-ידי מסירות-נפש בפועל. יותר מזה: הלשון שנקט רבי עקיבא הוא "כל ימי הייתי מצטער". ברור אפוא כי אדם כזה, שכל ימיו מיחל למסור את נפשו על קידוש ה' ואף מצטער על כל רגע ורגע של עיכוב בכך ("מתי יבוא לידי!"), – אדם כזה חי את כל חייו בתנועה של מסירות-נפש.

מסירות-נפש היא מצב נפשי המקיף את כל ישותו של האדם. אין מסירות-נפש למחצה, לשליש ולרביע. אי-אפשר למסור את הנפש באופן חלקי. מסירות-נפש היא עניין טוטאלי ומוחלט. כזו הייתה אישיותו של רבי עקיבא וזו התורה והדרך שהוא הקנה לתלמידיו.

תלמידי הנאמנים של רבי עקיבא קלטו את רוח הדברים והפנימו תכונה זו של התמסרות ללא סייג לתורתו ולדרכו (בדרך שבה כל אחד ואחד מהם הבינו ופירשו). זהו אפוא הטעם לכך ש(דווקא) תלמידי רבי עקיבא לא היו מוכנים לשום פשרה בדרכם ולא נתנו מקום לשום דעה אחרת משלהם. משום כך "לא נהגו כבוד זה לזה".

תכלית הכוונה – 'רצוא' ו'שוב'

מהתוצאה אפשר ללמוד על הדרך, ומסופם העגום של עשרים וארבעה אלף התלמידים אנו מסיקים על הנהגתם השגויה.

אלא שאם-כן יש לשאול: האומנם (לאור האמור) ראוי לתלות את האשם ברבם של התלמידים? האם רבי עקיבא עצמו הוא שהובילם בעקיפין אל טעותם הטראגית?

ברור כי לא אלה הם הדברים. רבי עקיבא אמנם ביטא בחייו ("כל חייו") תנועה של מסירות-נפש, אבל מוכרחים לומר שהיה מרכיב נוסף באישיותו שאותו התלמידים החמיצו; חלק נוסף בהנהגתו שהתגלה לאותם חמישה תלמידים שהלכו בדרך נכונה ולא מתו במגפה.

כדי להבין זאת עלינו להתעמק בעניין של מסירות-נפש: על הנאמר בנבואת יחזקאל "והחיות רצוא ושוב" מבואר

בתורת הנסתר (וביתר הרחבה בחסידות) שהחיות של כל העולמות וברואיהם וכן גם כל ענייני התורה ומצוותיה מיוסדים על שתי תנועות מנוגדות – 'רצוא' ו'שוב'. 'רצוא' זוהי השתוקקות של הנברא לצאת ממציאותו ולהיכלל במקורו שהוא הבורא יתברך; ואילו 'שוב' היא תנועה הפוכה של התיישבות בתוך מציאות העולמות וגדרי הנבראים.

התנועה של 'רצוא' מבורכת ואף מתבקשת, אבל היא חייבת להיעשות תחת ביקורת ומגבלות. מצב קיצוני של 'רצוא' עלול להסתיים בכלות-הנפש, שהוא דבר המנוגד לרצון הבורא. הקב"ה ברא את עולמו וברואיו כדי שיישארו במציאותם ויקדשו אותה. לכן, במקביל לתנועת ה'רצוא', הכרחית שתהיה גם תנועה הפוכה של 'שוב'. את העוצמה האדירה הטמונה בשאיפת הנברא למסור את נפשו ולהיכלל במקורו ושורשו, עליו להפנות חזרה כלפי מטה, ו'להמשיך' קדושה בתוך עצמו ובתוך העולם.

תלמידי רבי עקיבא אימצו לעצמם רק אחת משתי תנועות הנפש של רבי עקיבא – רק את ה'רצוא'. הם התעלמו מהתנועה השנייה ('שוב') ועל כן נכשלו בקפדנות קיצונית ובחוסר סלחנות מוחלט כלפי מה שנתפס על-ידם כטעות של הזולת. לעומתם, חמשת התלמידים שנשארו חיים שילבו בדרכם 'רצוא' עם 'שוב', ועל כן ניצלו. הדברים יבוארו להלן.

גורל ה'יצאה' נקבע ב'כניסה'

הגמרא (חגיגה יד,ב) מספרת על ארבעה ש"נכנסו לפרדס" (סודות הבורא והבריאה) – בן עזאי, בן זומא, אחר (אלישע בן אבויה) ורבי עקיבא. ואומרת הגמרא (כאן על-פי גירסת העין-יעקב): "בן עזאי – הציץ ומת, עליו הכתוב אומר 'יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו'; בן זומא – הציץ ונפגע (נטרפה דעתו) ועליו הכתוב אומר 'דבש מצאת אכול דייך פן תשבוענו והקאתו'; אחר – קיצץ בנטיעות (יצא לתרבות רעה); רבי עקיבא – נכנס בשלום ויצא בשלום".

על פניו נראה שכניסת הארבעה לפרדס הייתה זהה וכל ההבדל ביניהם התבטא באופן יציאתם מהפרדס. ובכל זאת, רק לגבי רבי עקיבא נאמר "נכנס בשלום ויצא בשלום". וצריך להבין: מה הרבותא בכך שרבי עקיבא "נכנס בשלום"; וכי כל השאר לא נכנסו בשלום?! כלום קיים קושי להיכנס בשלום לפרדס?

ואולם מלשון הגמרא ("נכנס בשלום") נמצאנו למדים כי

אכן כן הוא – כפי ש'נכנסים' כך גם 'יוצאים', וכבר בשלב ה'כניסה' אפשר לדעת כיצד תהיה ה'יצאה'. כלומר, כדי שיהיה "יצא בשלום" מוכרח להיות "נכנס בשלום"; ואם התברר לבסוף שהיצאה לא הייתה "בשלום" אות הוא כי גם הכניסה לא הייתה "בשלום".

על-פי מה שהוסבר לעיל הדברים מובנים:

כדי למלא את רצון ה' מוכרחים לשלב את ה'רצוא' עם 'שוב'. 'רצוא' נכון ורצוי הוא כזה שמלכתחילה מתוחם ומוגבל, תוך ידיעה והכרה שתכלית הכוונה היא להגיע למצב של 'שוב' (עד ל'רצוא' הבא).

[ויש להעיר: רבי עקיבא אמנם ייחל למסירות-נפש ואף היה "מצטער" עליה כל חייו, אולם הוא ציפה למסירות-נפש כזו שתזומן לו מלמעלה, בעוד שהוא מצד עצמו מעולם לא ניסה להכניס עצמו ביודעין למצב של מסירות-נפש].

נמצא אפוא כי הבעיה לא הייתה בדרכו של רבי עקיבא עצמו אלא באופן שבו למדו ממנו התלמידים: אצל עשרים וארבעה אלף התלמידים שמתו במגיפה חסר ה'שוב'. לעומת זאת, אצל חמשת התלמידים האחרים (שמסירות-הנפש שלהם הייתה במידה לא פחותה משל כל השאר) ה'רצוא' בא ביחד עם 'שוב'.

בהקשר זה מעניין לדייק בהמשך לשון הגמרא שם – "וכולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה) והיה העולם שמם", כלומר, הנהגה שהיא הפך יישוב-העולם. ולעומת זאת על חמשת התלמידים אומרת הגמרא (שם, בהמשך הסוגייה) "הם העמידו תורה", והתורה הלוא היא יסוד וקיום העולם כולו.

חיפש איך לתקן את העולם

מבין חמשת תלמידי רבי עקיבא שלא מתו במגיפה (ולאור כל המוסבר לעיל) בולט במיוחד רשב"י, אשר נסתלק בל"ג בעומר:

לגבי השמחה בל"ג בעומר מובאים כמה טעמים. העיקריים שבהם:

(א) ביום זה תלמידי רבי עקיבא "פסקו מלמות" (המאירי בשם הגאונים וכך הובא בטור ובשולחן-ערוך הרב), (ב) רשב"י עצמו ציווה קודם הסתלקותו לשמוח ביום פטירתו מהעולם, דבר שאירע בל"ג בעומר (זוהר ופרי-עץ-חיים).

מכיוון שכל דבר בעולם הוא בהשגחה פרטית, ועל-אחת-כמה-וכמה ענייני תורה אינם מקריים – ברור שקיים קשר

פנימי ומהותי בין שני הטעמים הנ"ל. ואף-על-פי שלכאורה מדובר בשני טעמים הנראים כהפוכים זה מזה – שכן האחד מבטא חיים ("פסקו מלמות") והשני פטירה – בכל זאת הדברים עולים בקנה אחד ומתקשרים יפה זה עם זה.

מבואר בספרים הקדושים שביום הסתלקותו של הצדיק מגיעים כל "מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" לשיאם ולתכלית שלמותם והם מאירים בעולם. ומכיוון שעבודתו של רשב"י הייתה בקו הפוך לזה של תלמידי רבי עקיבא (שמתו במגפה), נמצא שרשב"י מייצג את עניין ה'חיים'. ולפי שביום פטירתו של צדיק מגיעה עבודתו לשלמות – נמצא כי בל"ג בעומר (היום שבו התלמידים "פסקו מלמות") האיר גם אצל רשב"י עניין ה'חיים'.

ואמנם גם אצל רשב"י אנחנו מוצאים ביטויים גלויים לשילוב של 'רצוא' עם 'שוב', בדומה מאוד ל"נכנס בשלום ויצא בשלום" אצל רבי עקיבא.

כידוע, רשב"י נאלץ להסתתר במערה במשך שלוש-עשרה שנים, שבהן הוא חי חיים של התבודדות וניתוק מהעולם הגשמי. כל-כך מנותק היה מהעולם עד כי בהיותו שם נבצר ממנו לקיים חלק ניכר מהמצוות המעשיות. בעניין זה מבאר רבי שניאור-זלמן מלאדי (בספרו ליקוטי-תורה) כי רשב"י השתייך לסוג הצדיקים שהם "עובדי ה' בנשמתם", ובהיותו במערה קיים את כל המצוות בדרך רוחנית. מצב זה, של ניתוק מהעולם ושל קיום מצוות בדרך רוחנית, מסמל תנועה של 'רצוא'.

ואף-על-פי-כן, בצאתו מן המערה (בתום שלוש-עשרה שנים) שאל מיד (שבת לג,ב): "איכא מילתא דבעי לתקוני?" (יש דבר-מה הדורש תיקון?). כלומר, הוא חיפש כל דרך להוסיף בתיקון העולם. ועוד מספרת הגמרא: "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר היה מסי רבי שמעון" (כל מה שהיה רבי אלעזר מכה ומחריב, היה רבי שמעון מתקן ומרפא). הנהגה זו מבטאת תנועה של 'שוב'.

שילוב זה אצל רשב"י נבע מכך שעוד בהיותו מנותק ומסוגר בתוך המערה ('רצוא') הוא היה חדור בהכרה שתכלית הכוונה היא קיום העולם ותיקונו ('שוב').

עניין זה אנו מוצאים גם באופן לימוד התורה על-ידי רשב"י. הגמרא (שבת לג,ב) מספרת כי קודם כניסתו למערה היה "מקשי רשב"י ומפרק ליה רבי פינחס בן יאיר תריסר פירוקי". כלומר, רשב"י היה מקשה (קושיות) ורבי פינחס בן יאיר היה משיב (על כל קושיה וקושיה) שנים-עשר תירוצים. לעומת זאת לאחר צאתו מהמערה

התהפכה הקערה על-פיה – "מקשי רבי פינחס בן יאיר ומפרק לי רשב"י עשרים וארבעי פירוקי". רבי פינחס בן יאיר היה המקשה ואילו רשב"י היה משיב כל קושיה וקושיה עשרים וארבעה תירוצים.

קושיה, מעצם טיבה, מייצגת התנגשות של כוחות שונים ואי-התאמה בין דברים. זה מצב המבטא הפך יישובו של עולם ('רצוא'). לעומת זאת התירוץ מפיג מתחים, מסלק התנגשויות ומעמיד כל דבר במקומו – 'שוב'. נמצא אפוא כי כניסת רשב"י למערה – שגזרה עליו ניתוק מהעולם ('רצוא') – נוצלה על-ידו לאחר מכן לתנועה הפוכה של התיישבות ושל תיקון העולם ('שוב').

כי (כאמור) רשב"י מייצג את הקו האמיתי של רבי עקיבא רבו, אשר "נכנס בשלום ויצא בשלום".

מחיה את עבודת כל החודש

האר"י ז"ל כותב שחודש ניסן הוא כנגד מידת החסד ואילו חודש אייר הוא כנגד מידת הגבורה:

בחודש ניסן הקב"ה נגלה אל עם-ישראל וגאלם (התגלות אלוקית שאינה תלויה במעשי הנבראים – עניין של חסד), בעוד חודש אייר הוא חודש של עבודת הנבראים, עבודה בדרך של 'מלמטה למעלה' (קו הגבורה).

זו הסיבה שחודש אייר כולו מוקדש לספירת העומר, שכן כידוע בכל אחד ואחד מימי הספירה אנחנו מתקנים ומעלים פרט אחד מהמידות שלנו (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות – שבע מידות כפי שכל אחת מהן כלולה מחברותיה ובסך-הכול ארבעים ותשעה פרטים).

זה גם הטעם הפנימי לכך שתלמידי רבי עקיבא מתו (בעיקר) בחודש אייר, מפני שכאמור, עניינו של חודש זה הוא קו הגבורה, עלייה מלמטה למעלה, וגם תלמידי רבי עקיבא מתו מפני שנקטו בקו של 'רצוא' (למעלה) בלי 'שוב' (למטה).

מגיע ל"ג בעומר, החל בח"י באייר, ו'מחיה' את חודש אייר. יום זה, שבו "פסקו מלמות" ושבו הגיעה עבודתו של רשב"י לתכלית שלמותה – מבטא את השילוב הנכון של 'רצוא' עם 'שוב', ומעניק חיות לעבודתנו בחודש זה, בבחינת "נכנס בשלום ויצא בשלום".

(על-פי שיהת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ז"ע ליקוטי-שיחות, כרך כב, עמ' 138-142)

הגיליון נדפס בנדבנת החפץ בעילום שמו